

ZROZUMIEĆ TEKST – ZROZUMIEĆ CZŁOWIEKA

KRYTERIA OSIĄGNIĘĆ NA POSZCZEGÓLNE OCENY SZKOLNE

Kryteria zostały podzielone na trzy zakresy, odpowiadające celom kształcenia ujętym w *Podstawie programowej*:

- Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nim informacji (w tym: czytanie i słuchanie, samokształcenie i docieranie do informacji, świadomość językowa).
- Analiza i interpretacja tekstów kultury (w tym: wstępne rozpoznanie i analiza; interpretacja i wartościowanie).
- Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Na ocenę **dopuszczającą** uczeń potrafi:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji	<p>Czytanie i słuchanie:</p> <ul style="list-style-type: none">– Odtworzyć informacje sformułowane wprost– Odczytać sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitów)– Wyodrębnić główną myśl całego tekstu– Wskazać w tekście retorycznym najważniejsze środki językowe służące przekonywaniu <p>Samokształcenie i docieranie do informacji:</p> <ul style="list-style-type: none">– Wybrać podstawowe teksty literackie służące realizacji zadanego tematu, posługując się wybranym źródłem informacji– Podjąć próbę znalezienia literatury przedmiotu służącej realizacji zadanego tematu <p>Świadomość językowa:</p> <ul style="list-style-type: none">– Wymienić nadawcę, odbiorcę i komunikat jako trzy najważniejsze elementy aktu komunikacji językowej– Odróżnić od siebie teksty pełniące funkcję informatywną, impresywną i ekspresywną– Objaśnić istotę znaku– Posługiwać się pojęciem archaizm– Objaśnić istotę związku frazeologicznego– Odróżnić od siebie synonimy, homonimy i antonimy– Posługiwać się pojęciem styl
---	---

Wstępne rozpoznanie i analiza:

- Przyporządkować epoce nazwiska pisarzy wskazanych w *Podstawie programowej* oraz wymienić ich dzieła
- Przyporządkować autorowi tytuły i głównych bohaterów utworów literackich wskazanych w *Podstawie programowej*
- Określić tematykę utworów literackich wskazanych w *Podstawie programowej*
- Odróżnić od siebie tekst liryczny, epicki, dramatyczny
- Posługiwać się pojęciami: podmiot liryczny, adresat liryczny, narrator, dialog, monolog
- Wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla omawianych epok gatunków literackich: tragedia, hymn, pieśń, tren, komedia, sonet, satyra, powieść epistolarna
- Nazwać najważniejsze prądy umysłowe, filozoficzne i artystyczne omawianych epok (teocentryzm, humanizm, sarmatyzm, poezja metafizyczna, klasycyzm, racjonalizm, sentymentalizm) oraz wskazać ich cechy
- Wskazać w dziełach literackich zalecanych przez *Podstawę programową* realizację wymienionych wyżej prądów
- Streścić główne wątki utworów epickich i dramatycznych wskazanych w *Podstawie programowej*
- Scharakteryzować głównych bohaterów literackich utworów epickich i dramatycznych wskazanych w *Podstawie programowej*
- Rozpoznać najważniejsze środki i zabiegi stylistyczne w utworach literackich omawianych epok (epitet, metafora, porównanie, apostrofa, pytanie retoryczne)
- Zanalizować utwory wskazane w *Podstawie programowej*, uwzględniając najważniejsze kategorie opisu (podmiot / adresat liryczny, narrator, świat przedstawiony)

Interpretacja i wartościowanie:

- Określić przybliżone ramy chronologiczne antyku, średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia i preromantyzmu
- Objaśnić znaczenie nazw epok literackich: antyk, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, preromantyzm
- Odczytać znaczenie podstawowych symboli w dziełach literackich wskazanych w *Podstawie programowej*

Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych	<ul style="list-style-type: none"> – Posługiwać się komunikatywnym językiem w mowie i w piśmie – Wypowiadać się w mowie i w piśmie na zadany temat, w sposób świadczący o co najmniej częściowym zrozumieniu tematu – Odnieść się w wypowiedzi do tekstów literackich – Podjąć próbę skomponowania wypowiedzi składającej się ze wstępu, rozwinięcia i zakończenia – Samodzielnie prowadzić zeszyt przedmiotowy – Zrealizować przynajmniej połowę obowiązkowych zadań przewidzianych przez nauczyciela <p>Dopuszczalne: konieczność pomocy ze strony nauczyciela podczas realizacji zadań, ubogi komentarz, stereotypowość sądów, streszczanie utworu zamiast analizy i interpretacji, drobne błędy rzeczowe, błędy kompozycyjne (np. brak proporcji między poszczególnymi elementami pracy, brak logicznej spójności tekstu, brak wstępu lub zakończenia), błędy stylistyczne, składniowe, frazeologiczne, fleksyjne, interpunkcyjne i ortograficzne.</p>
---	---

Na ocenę **dostateczną** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

Czytanie i słuchanie:

- Określić funkcję środków językowych w tekście retorycznym
- Rozpoznać ironię w tekście
- Sformułować tezę tekstu bądź fragmentu tekstu
- Podać argumenty na rzecz tezy
- Odróżnić argumenty od przykładów oraz tezę od hipotezy
- Rozpoznać relacje kompozycyjne między poszczególnymi fragmentami (akapitami) tekstu
- Oddzielić informacje od opinii
- Wskazać przyczyny i skutki

Samokształcenie i docieranie do informacji:

- Wyszukać podstawowe pozycje z literatury przedmiotu służącej realizacji zadanego tematu
- Samodzielnie korzystać ze słowników i leksykonów

Świadomość językowa:

- Rozpoznać w tekście sześć elementów aktu komunikacji językowej
- Określić dominującą w tekście funkcję wypowiedzi
- Objąsnić, na czym polega specyfika budowy języka jako systemu znaków
- Podać genezę i objaśnić znaczenie najczęściej pojawiających się w tekstach związków frazeologicznych o pochodzeniu biblijnym i mitologicznym
- Wskazać w tekście staropolskim archaizmy fonetyczne, leksykalne i składniowe
- Rozpoznać w tekście synonimię, homonimię, antonimię i polisemię
- Objąsnić pojęcie stylizacji

Wstępne rozpoznanie i analiza:

- Określić tematykę wszystkich omawianych utworów literackich
- Podać najważniejsze cechy rodzajowe tekstów lirycznych, epickich i dramatycznych
- Objaśnić różnicę między literaturą a publicystyką oraz literaturą a retoryką
- Wskazać podstawowe cechy wszystkich omawianych gatunków literackich
- Porównać wizerunki Maryi w liryce średniowiecza, postawę podmiotu lirycznego w pieśniach i trenach J. Kochanowskiego oraz tragizm bohaterów tragedii antycznej i szekspirowskiej
- Scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich (asceta, postawa franciszkańska, etos rycerski, postawa stoicka i epikurejska, humanista, Sarmata, oświecony obywatel, „człowiek serca”)

Interpretacja i wartościowanie:

- Powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi (np. upadek cesarstwa zachodniorzymskiego, chrzest Polski, odkrycia geograficzne, wynalazek druku, Wielka Rewolucja Francuska)
- Rozpoznać cechy charakterystyczne sztuki antycznej, romańskiej, gotyckiej, renesansowej, barokowej, klasycystycznej i sentymentalnej
- Opisać następujące motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów: przemijanie, śmierć, zbrodnia i kara, władza, nieśmiertelność poety i poezji, koncepcje życia godnego i szczęśliwego, naprawa Rzeczypospolitej
- Scharakteryzować wizję świata i człowieka w Biblii, literaturze antyku, średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia i preromantyzmu, odwołując się do omówionych utworów literackich
- Wykorzystać podstawowe konteksty do analizy i interpretacji utworów literackich (np. kontekst biograficzny dla *Trenów* J. Kochanowskiego)
- Odczytać nawiązania biblijne oraz mitologiczne w omawianych utworach z literatury współczesnej
- Odczytać znaczenie podstawowych symboli w omawianych dziełach literackich

Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych	<ul style="list-style-type: none"> – Ułożyć szkicowy plan oraz przygotować na jego podstawie wypowiedź ustną bądź pisemną – Skomponować wypowiedź składającą się ze wstępu, rozwinięcia i zakończenia – Formułować wnioski interpretacyjne oparte na samodzielnej analizie tekstu – Zastosować czytelny podział akapitowy w pracy pisemnej – Posługiwać się cytatami w funkcji argumentacyjnej – Posługiwać się na ogół poprawną polszczyzną (w zakresie wymowy, fleksji, leksyki, frazeologii, składni) – Zabrać głos w dyskusji – Wykonać bez pomocy nauczyciela większość ćwiczeń i zadań realizowanych na zajęciach
---	---

Na ocenę **dobrą** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji	<p>Czytanie i słuchanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Odróżnić retorykę od erystyki – Objąsnić mechanizmy powstawania wypowiedzi ironicznej – Rozpoznać i określić typ nadawcy i typ adresata tekstu – Rozpoznać charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu – Nazwać środki językowe i określić ich funkcje w tekście – Wskazać cechy gatunkowe tekstu <p>Samokształcenie i docieranie do informacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wyszukać różnorodne pozycje z literatury przedmiotu służącej realizacji zadanego tematu – Sporządzić poprawny opis bibliograficzny książki i artykułu oraz zapisów elektronicznych – Korzystać z różnorodnych źródeł informacji <p>Świadomość językowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Omówić relacje pomiędzy różnymi podsystemami języka – Przyporządkować charakterystyczne środki językowe poszczególnym funkcjom językowym – Przedstawić pochodzenie polszczyzny – Objąsnić pojęcie neosemantyzacji
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> – Wskazać niewerbalne środki komunikacji – Wymienić podstawowe typy stylizacji
<p>Analiza i interpretacja tekstów kultury</p>	<p>Wstępne rozpoznanie i analiza:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wymienić głównych twórców kultury (nauki, sztuki, filozofii) i ich dzieła w omawianych epokach – Określić funkcje środków językowych zastosowanych w tekście – Wskazać dominantę kompozycyjną i stylistyczną oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego – Zdefiniować tragizm, komizm i groteskę jako kategorie estetyczne, odwołując się do omówionych utworów <p>Interpretacja i wartościowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią omawianych epok – Porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w Biblii, antyku, średniowieczu, renesansie, baroku, oświeceniu i preromantyzmie, odwołując się do utworów literackich – Opisać następujące motywy i toposy: jednostka wobec despotyzmu, piekło (zaświaty), wędrownik, szatan, świat jako teatr, człowiek jako boże igrzysko, odwołując się do omówionych utworów – Opisać różne realizacje dydaktycznej funkcji literatury, odwołując się do poznanych tekstów – Wskazać nawiązania do światopoglądu i estetyki antyku w renesansie oraz do światopoglądu i estetyki średniowiecza w baroku oraz wyjaśnić przyczynę ich występowania – Rozpoznać nawiązania do idei średniowiecza, renesansu, baroku i oświecenia w literaturze współczesnej – Ocenić postawy bohaterów literackich

Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych	<ul style="list-style-type: none"> – Selekcjonować materiał, przywoływać tylko informacje istotne z punktu widzenia tematu – Posługiwać się terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką oraz językoznawczą – Sformułować hipotezę badawczą w odniesieniu do tematu – Podsumować rozważania (uogólnić wnioski wynikające z analizy i interpretacji tekstu) – Łączyć akapity, używając wskaźników zespolenia – Posługiwać się poprawną polszczyzną (w zakresie wymowy, fleksji, leksyki, frazeologii, składni) – Posługiwać się stylem stosownym do sytuacji wypowiedzi – Przestrzegać zasad etykiety językowej podczas rozmowy, dyskusji, negocjacji – Zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce – Aktywnie uczestniczyć w większości lekcji
---	---

Na ocenę **bardzo dobrą** uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji	<p>Czytanie i słuchanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Odróżnić prawdę od fałszu i szczerść od kłamstwa w wypowiedzi językowej – Scharakteryzować podstawowe chwytówerystyczne – Odróżnić od siebie wypowiedź perswazyjną i manipulacyjną – Zanalizować okres retoryczny jako zamkniętą całość myślowo-stylistyczną – Wykorzystać analizowane teksty naukowe (krytyczno- i teoretycznoliterackie) i filozoficzne jako kontekst interpretacyjny dla utworów literackich <p>Samokształcenie i docieranie do informacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Samodzielnie gromadzić i porządkować materiały z różnych źródeł dotyczące języka, literatury, filmu i innych dziedzin sztuki
Analiza i interpretacja tekstów kultury	<p>Wstępne rozpoznanie i analiza:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Omówić przemiany gatunkowe w obrębie dramatu i powieści – Wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia i preromantyzmu – Rozpoznać nawiązania do poetyki renesansu, baroku i oświecenia w literaturze

	<p>współczesnej</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wskazać elementy parodii, pastiszu i trawestacji w dziele literackim oraz określić ich funkcje <p>Interpretacja i wartościowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Porównać sposoby realizacji tego samego motywu (toposu) w dwóch tekstach literackich – Zinterpretować dzieło literackie w samodzielnie dobranym kontekście (np. filozoficznym, historycznym, historycznoliterackim, kulturowym) – Objąć sposoby i mechanizmy reinterpretacji toposów, mitów i symboli literatury wcześniejszych epok w tekstach współczesnych – Dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła literackiego, posługując się biegłą terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką – Rozpoznać i odczytać przenośne znaczenia dzieła (metaforyczne, symboliczne, alegoryczne, paraboliczne) – Dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki, ze wskazaniem funkcji środków wyrazu specyficznych dla danej dziedziny sztuki – Dostrzec zależności między tekstem literackim a innymi tekstami kultury
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Podporządkować kompozycję wypowiedzi własnemu zamysłowi interpretacyjnemu – Skutecznie unikać szablonów i schematów językowych – Posługiwać się bogatym słownictwem i urozmaiconą składnią – Posługiwać się bogatą terminologią (unikając pseudonaukowości) – Posługiwać się stylem stosownym do sytuacji, komunikatywnym, o wyraźnych cechach indywidualnych – Funkcjonalnie wykorzystywać pozawerbalne środki komunikacji (mowa ciała, intonacja, ton głosu) w wypowiedzi ustnej